

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

пр. Перемоги, 10, м. Київ, 01135, тел. (044) 481-32-21, факс (044) 481-47-96
E-mail: ministry@mon.gov.ua, код ЄДРПОУ 38621185

Від _____ № _____

На № _____ від _____

Органи управління освітою
обласних, Київської міської
державних адміністрацій,
інститути післядипломної
педагогічної освіти,
загальноосвітні навчальні заклади

Про вивчення базових дисциплін
у загальноосвітніх навчальних
зкладах у 2015/2016 навчальному
році

Міністерство освіти і науки надсилає для практичного використання
укладені спільно з Національною академією педагогічних наук України
методичні рекомендації щодо вивчення базових дисциплін у загальноосвітніх
навчальних зкладах у 2015/2016 навчальному році, що додаються.

Просимо довести зазначену інформацію до відома вчителів та
методистів.

Заступник Міністра

Павло Полянський

Фіцайло С. С.,
481 47 61

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
12170-305 від 26.06.2015

порушень МГП, формувати вміння оцінювати ситуації насильства з гуманітарної точки зору; попереджувати ескалацію насильства. Школярі мають розуміти причини появи біженців, складнощі їхнього життя тощо.

У старшій школі чинними залишаються програми «Людина і світ, 11 клас», «Філософія, 10-11 класи», (К.: Поліграфкнига, 2010).

Курси морально-духовного спрямування

Відповідно до Типових навчальних планів загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою і вивченням етики чи курсів духовно-морального спрямування (додаток 13 до наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 03.04.2012 р. № 409 в редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 29.05.2014 № 664) у 2015-2016 навчальному році в 5-6 класах продовжується вивчення предмета «Етика» або курсів духовно-морального спрямування. Для шкіл, що користуються іншими Типовими планами, ці курси можуть вивчатись за рахунок варіативної складової. Натепер Міністерством рекомендовано декілька програм: «Етика» (Київ, «Перун», 2005), «Християнська етика в українській культурі» (вид-во «Сім кольорів», 2013), «Біблійна історія та християнська етика» (вид-во «АСМІ», Полтава, 2011), «Основи християнської етики» (вид-во «Літера ЛТД», 2011). Викладання основ християнської етики та інших предметів духовно-морального спрямування в загальноосвітніх навчальних закладах відбувається за умови письмової згоди батьків та за наявності підготовленого вчителя.

Для належного підвищення кваліфікації вчителів етики та інших курсів духовно-морального спрямування, обміну досвідом, підвищення якості викладання можуть бути створені районні (міські) методичні об'єднання вчителів, творчі групи, кабінети тощо.

Зміст курсів духовно-морального спрямування не передбачає катехізацію, неприпустимим є також нав'язування учителем дітям власних поглядів у ставленні до тих чи інших Церков, примусу дітей до молитви під час уроків, відвідування церковних служб тощо.

Предмети духовно-морального спрямування слід викладати в тісній співпраці з батьками, давати їм можливість відвідувати уроки і позакласні заходи з предмета.

Географія

У 2015/2016 навчальному році в 6-х та 7-х класах предмет географія вивчатиметься за навчальною програмою, до якої внесено зміни, пов'язані з розвантаженням змістовної частини (наказ МОН України від 29 травня 2015 р. № 585). Розвантажені та доопрацьовані програми розміщено на офіційному веб-сайті МОН України (http://old.mon.gov.ua/ua/activity/education/56/692/educational_programs/1349869088/).

Програма курсу **6-го класу** розрахована на 70 годин (2 години на тиждень), з яких запланований резерв часу становить 6 годин. У процесі вивчення «Загальної географії» у 6 класі в учнів формуються уявлення про Землю як природний комплекс, про особливості оболонки Землі та їх взаємозв'язки. Крім того, початковий курс географії включає відомості про географічні подорожі та дослідження Землі, особливості зображення земної кулі на глобусі й карті, про

кількість і розміщення населення земної кулі, людські раси, положення України та окремих держав на політичній карті світу.

Таким чином, у 6 класі розпочинається формування загальної географічної культури школяра та поступове навчання картографічній мові. Учні основними географічними уявленнями та поняттями, набувають певних умінь у роботі з різними джерелами географічної інформації

У 6 класі пропонується 8 практичних робіт, 4 з яких оцінюються обов'язково, решта – на вибір учителя. Дослідження, які рекомендується виконувати у вигляді створення презентації чи розробки міні-проекту (до його виконання можуть бути залучені й члени родини учня), виконуються за бажанням учителя і учнів.

Курс «Географія материків і океанів» **7 класу** є логічним продовженням курсу географії 6 класу й значною мірою опирається на його матеріал. На вивчення географії материків та океанів передбачено 70 годин (2 години на тиждень), 6 з яких становлять резервний час.

Головною метою вивчення географії у 7 класі є формування географічних знань про природу материків та океанів, їх цілісність і диференціацію, про населення та його життєдіяльність у різних природних умовах. Водночас розширюються знання про географічну оболонку та її компоненти, взаємозв'язки і взаємодію географічних об'єктів, цілісність і неоднорідність географічної оболонки, взаємозв'язок і взаємодію природи і людини. Зміст курсу створює необхідну основу для розуміння учнями ролі географічної оболонки в житті людей і впливу суспільства на природу.

Внаслідок внесених у програму змін у *першому розділі «Закономірності формування природи материків і океанів»* удосконалено структуру тем про загальні географічні закономірності. Мета даного розділу – не тільки встановити зв'язки з попереднім курсом загальної географії, але і розвивати у школярів знання загальноземлезнавчого плану, що слугують основою для засвоєння країнознавчого матеріалу комплексного характеру. Нові знання про будову геосфер Землі та процеси, які відбуваються у них, є фундаментом для створення уявлення про закономірності диференціації географічної оболонки, про прояви цих закономірностей на конкретних територіях, на материках і океанах, у природі окремих країн.

Освітня значущість розділу є у тому, що більшість теоретичних знань (поняття, причинно-наслідкові зв'язки, закономірності, світоглядні ідеї), які складають фундамент курсу і всієї шкільної географії, вводиться при розгляді всіх тем цього розділу. Оволодіння школярами цими узагальнюючими знаннями сприяє розвитку їх мислення.

У *II-IV розділах*, що знайомлять учнів з природою материків, змінена послідовність вивчення тем і розгортання матеріалу в них. У новій редакції запропоновано вивчення материків у такій послідовності: *Розділ II «Материк тропічних широт»* (Тема 1. Африка; Тема 2. Південна Америка; Тема 3. Австралія); *Розділ III. «Полярний материк планети»* (Тема 1. Загальні відомості про Антарктиду); *Розділ IV. «Материк Північної півкулі»* (Тема 1. Північна Америка; Тема 2. Євразія). Основна мета цих розділів дати загальну уяву про особливості природи материків, враховуючи історію їх формування та розвитку, та ввести ряд загальних понять, які необхідні для вивчення окремих материків і океанів. До таких понять відносяться географічне положення материка; кліматичні

пояси і області та відповідні їм кліматограми; внутрішні води; залежність річок від рельєфу та клімату, природні зони тощо. Повторення і закріплення знань про загальні закономірності відбувається більш успішно на прикладі не одного, а декількох материків.

Відповідно змінена кількість і зміст практичних робіт у кожній темі, тому програмний матеріал у поданому розділі можна вивчати і за минулорічними підручниками, при відповідній корекції, вилучаючи під керівництвом вчителя позапрограмну інформацію.

У V розділі **«Океани»** розвантажено понятійний апарат, уточнено та унормовано практичні роботи й географічну номенклатуру. Тому учні під керівництвом вчителя теж зможуть використати змістовну та методичну складову вищезазначених підручників.

Мета вивчення окремих океанів – поглиблення, розширення і конкретизація основного географічного поняття «природний комплекс», а також пізнання особливостей природи кожного океану, господарської діяльності людини і заходів щодо охорони природи океанів. При цьому вдосконалюються вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, проводити порівняння, черпати нові знання з джерел географічної інформації.

Логіка вивчення окремих океанів наближена до послідовності вивчення материків. При розгляді першого океану необхідно скласти план вивчення океану, порівняти його з планом вивчення материка, встановити подібності і відмінності в компонентах аквальних і територіальних природних комплексів. Відомості про діяльність людини в океані доцільно розширювати за рахунок інформації, яку отримуємо із радіо, телевізійних передач, Інтернету, науково-популярної літератури тощо.

У VI розділі **«Вплив людини на природу материків і океанів»** скореговано тематичний зміст програмного матеріалу та тему дослідження. Розділ включає дві теми, кожна з яких вивчається на одному уроці. Даний розділ узагальнює матеріал про великі природні комплекси Землі, а також про їх зміни під дією людини. Учні знайомляться з взаємозв'язками між людиною і природним середовищем не тільки на рівні фактів, але і на базі складних різносторонніх зв'язків. У цьому розділі подано природну класифікацію природних багатств (ресурсів), розкрито їх різнобічне значення.

Мета розділу – дати можливість учням узагальнено представити такі особливості взаємодії природи і людини, як постійно зростаюча залежність людського суспільства від природних умов його існування, збільшення потреб у природних багатствах (особливо паливних), у чистій прісній воді, у нових площах родючих земель, і в той же час посилення взаємодії людини на природу і пов'язане з цим погіршення стану природного середовища, що викликає все більшу тривогу всього людства і кожного з нас.

Важливо в цій темі показати сучасну ситуацію у взаємодії природи і суспільства, познайомити з можливостями нормалізації стану природи. При цьому одночасно узагальнюються знання і про суміжні предмети: біологію, екологію, природознавство. Встановлюються зв'язки і відносини між знаннями, набутими у різний час з різних предметів і тем. Вчителю доцільно розкрити інформацію про міжнародну співпрацю держав з метою збереження природи і розумного використання її багатств.

У програмі 7-го класу передбачено виконання 12 практичних робіт, 4 з яких є обов'язковими для оцінювання. Більшість практичних робіт виконується на основі використання різноманітних тематичних карт атласу та контурних карт. Уміння працювати з різними за змістом картами є одним з найважливіших показників якості підготовки учнів при вивченні географії материків та океанів. Програмою передбачені також різноманітні дослідження, виконання та оцінювання яких здійснюється вибірково – за бажанням учителя та учнів.

Для ефективного процесу навчання необхідною умовою є використання підручника, атласів та географічних карт (стінних, електронних, контурних тощо). Необхідну інформацію для практичних робіт, досліджень, навчальних проєктів можна отримати за картографічними, енциклопедичними джерелами та використовуючи Інтернет-ресурси: <https://geografica.net.ua/>; <http://mugachova.blogspot.com/>; <https://sites.google.com/site>; <http://geographer.com.ua/> тощо.

У 2015/2016 навчальному році при вивченні географії у 8-11 класах використовуватимуться інструктивно-методичні рекомендації 2012/2013 навчального року (<http://old.mon.gov.ua/ua/activity/education/56/692/metodichni-rekomendatsiji>) та збірники програм, за якими працювали вчителі в минулому навчальному році, а саме:

Програми для загальноосвітніх навчальних закладів. Географія. Економіка. 6-11. К.: «Перун»; 2005, 2006;

Програми для загальноосвітніх навчальних закладів. Географія. Економіка. К.: Навчальна книга, 2005;

Збірник навчальних програм для загальноосвітніх навчальних закладів з поглибленим вивченням предметів природничо-математичного та технологічного циклу. Географія України. К.: Вікторія, 2009;

Програми для загальноосвітніх навчальних закладів. 10-11 класи Географія. Економіка. Рівень стандарту. Академічний рівень. Профільний рівень. – Київ, 2010.

Географія. Програми курсів за вибором та факультативів. Ч-І, Ч-ІІ.– Київ, 2010.

У рамках варіативної частини навчальних планів географія вивчається з 5-го по 11-й класи, залежно від специфіки загальноосвітнього навчального закладу. Прикладом варіативних курсів є «Географія рідного краю» (5 клас) та інші курси, використання яких дає змогу наблизитися до реалізації положень Міжнародної хартії географічної освіти.

Краєзнавство забезпечує закріплення наукових географічних понять на основі вивчення своєї місцевості та допомагає наочному вивченню господарської діяльності населення рідного краю. Здобуті знання сприятимуть прищепленню учням любові до рідної землі, створять підґрунтя для того, щоб у подальшому учень орієнтувався на географічну освіту. Навчально-методичне забезпечення географії рідного краю представлено краєзнавчими програмами та посібниками в кожному регіоні країни.

Суттєву допомогу для підвищення свого фахового рівня та у підготовці до уроків з географії вчителям надають періодичні фахові видання: «Географія та економіка в рідній школі», газета «Краєзнавство. Географія. Туризм».

Математика

У 2015/2016 навчальному році 7 класи загальноосвітніх навчальних

науково-популярних журналах для школярів – «Колосок», «Фізика для допитливих», «Школа юного вченого», «Світ фізики», «Країна знань» тощо.

У нагоді учителям стануть такі інформаційні ресурси:

<http://www.nas.gov.ua>

http://kyivenergo.ua/shco_take_energoefektivnist

<http://7chudes.in.ua/>

<http://www.expocenter.com.ua/>

Хімія

У 2015/2016 навчальному році в **7 класі** розпочинається вивчення хімії за новою навчальною програмою, затвердженою наказом Міністерства № 664 від 26.06.2012 року зі змінами, затвердженими наказом Міністерства № 585 від 29.05.2015 (<http://iitzo.gov.ua/serednya-osvita-navchalni-prohramy/>).

Нова програма з хімії для 7 – 9 класів, порівняно з програмою 2005 року, має низку особливостей.

Так, програмою **7 класу** не передбачено вивчення теми «Прості речовини метали і неметали», оскільки в старшій школі вивчають хімію елементів, у тому числі Феруму. Натомість вивчатимуться теми «Кисень» і «Вода», що дає змогу ознайомитися з прикладами простої і складної речовини. У цих темах даються уявлення про оксиди й гідроксиди, що створює фактологічне підґрунтя для подальшого вивчення періодичного закону в 8 класі.

Також зазнала змін Традиційна практична робота з добування кисню. Зазвичай у якості вихідної речовини для добування кисню використовували калій перманганат. Даний реактив віднесено до прекурсорів, а відтак його використання в школах заборонене. Тому добування кисню з калій перманганату змінено на добування цього газу каталітичним розкладом гідроген пероксиду, а вивчення його властивостей обмежено лише доведенням його наявності (практична робота № 4 «Добування кисню з гідроген пероксиду, збирання, доведення його наявності»).

Ознайомлення зі структурою періодичної системи перенесено у 8 клас, де вивчається періодичний закон, зв'язок між розміщенням елемента в періодичній системі та його валентністю. Питання про основний і збуджений стан атомів вивчатимуться на прикладі атома Карбону в 9 класі, в темі **«Початкові поняття про органічні сполуки»**.

Структура програми для **8 класу** зазнала найбільших змін порівняно з програмою 2005 року. Традиційно спершу вивчали основні класи неорганічних сполук, що слугувало фактологічним підґрунтям для вивчення періодичного закону й будови речовин. За такої послідовності теоретичні знання стають самоціллю для основної школи, оскільки застосовуватимуться вони будуть лише в старшій школі під час вивчення хімії елементів.

Нова структура програми дає змогу розгорнуто вивчати неорганічні сполуки на основі знань про будову речовин і періодичний закон, оскільки зміст курсу 7 класу забезпечує для цього мінімальні знання про оксиди, основи, кислоти. Отже, на початок винесено теоретичний матеріал про періодичний закон, будову атома, хімічний зв'язок, будову речовин і кількість речовини. Така послідовність має сприяти глибшому розумінню й усвідомленому вивченню складу, будови і властивостей неорганічних речовин.

Періодичний закон і періодична система вивчатимуться на прикладі обмеженої кількості хімічних елементів – перших двадцяти. У зв'язку з тим, що явище радіоактивності, стабільні й радіоактивні елементи вивчаються в курсі фізики, визнано недоцільним залишати ці питання в курсі хімії.

Послідовність тем у **9 класі**, порівняно з програмою 2005 року, не змінено: вивчаються розчини, хімічні реакції, найважливіші органічні сполуки. В курсі даються загальні поняття про органічні сполуки, оскільки основна школа має забезпечити базову хімічну підготовку всіх учнів, разом із тими, чиє подальше життя не буде пов'язане з цим предметом і які не вивчатимуть органічні речовини у старшій школі. Органічні сполуки розглядаються в курсі основної школи в обмеженому обсязі, на рівні молекулярного складу, без вивчення явища ізомерії, що дає змогу уникнути складання складних для засвоєння структурних формул сполук. Із змісту програми вилучено питання про нуклеїнові кислоти, які докладно вивчають у курсі біології. Натомість життєво важливими є знання про природні джерела вуглеводнів, склад природного газу, нафти, кам'яного вугілля й основні способи їх переробки.

Розвантаження навчальної програми з хімії для 7-9 класів загальноосвітніх навчальних закладів здійснено за такими напрямками:

у **8 класі** конкретизовано зміст навчального матеріалу та вимог до рівня загальноосвітньої підготовки учнів у розділі «Повторення найважливіших питань курсу хімії 7 класу»; у темі «Основні класи неорганічних сполук» додано матеріал про амфотерні сполуки (включення амфотерних сполук не ускладнює вивчення навчального матеріалу, а більше пов'язує його з попередньо вивченим, оскільки хімічний склад і властивості речовин логічно пов'язуються з розміщенням хімічних елементів у періодичній системі);

у **9 класі** у змісті навчального матеріалу теми «**Початкові поняття про органічні сполуки**» уточнено, що вивчаються тільки перші 10 гомологів метану;

у рубриці «*Домашній експеримент*» зменшено кількість дослідів (у 7 класі з п'яти до трьох, у 9 класі – з чотирьох до двох) та спрощено зміст робіт з огляду на техніку безпеки під час виконання деяких дослідів і необхідні для цього матеріали;

в усіх класах введено нову рубрику «*Навчальні проекти*», у якій наведено орієнтовні теми проектів. Учитель та учні можуть пропонувати власні теми.

Метод проектів, орієнтований на творчу самореалізацію особистості в процесі самостійної роботи учнів під керівництвом учителя, відіграє активну роль у формуванні ключових компетентностей учня, оскільки потребує самостійного здобуття знань, придбання умінь у виконанні практичних дій.

Учень(учениця) має обрати одну з запропонованих тем і виконати протягом навчального року щонайменше один проект самостійно або у групі учнів. Зважаючи на те, що усі теми проектів мають міжпредметний характер, головним стає уміння пов'язати набуті в різних курсах знання і застосувати їх на практиці.

Перед початком проектної роботи, для її ефективно організації, слід пояснити учням алгоритм його виконання: визначити проблему, що буде вивчатися; спроектувати роботу; знайти інформацію; провести дослідження; презентувати роботу; створити портфолію. Форма представлення (презентація) результатів проекту може бути різною: як у друкованому або мультимедійному вигляді, так і у вигляді вистав (вечорів), уроків-конференцій.

Оцінювання навчальних проектів здійснюється індивідуально, за самостійно виконане учнем завдання чи особистий внесок у груповий проект або за повноту розкриття теми дослідження й презентацію індивідуального проекту:

бали низького рівня учень(учениця) отримує у разі подання роботи (або частини роботи) реферативного характеру, без визначення мети й завдань проекту, а також без висновків за його результатами;

бали середнього рівня - за фрагментарну участь у дослідженні, хоча й за умови її вчасного виконання;

бали достатнього рівня - за правильне виконання своєї частини роботи у разі, якщо він не брав участі в підсумковому обговоренні і формулюванні висновків за результатами дослідження;

бали високого рівня - за дослідження з повним розкриттям теми, належним оформленням роботи і презентацією індивідуального проекту або точного, вчасного виконання своєї частини спільного дослідження, визначенні мети і завдань, активній участі в аналізі результатів і формулюванні висновків.

Захисту проектів можна присвятити частину відповідного за змістом уроку або окремих уроків. У такому разі в класному журналі у графі «Зміст уроку» робиться запис: «Представлення результатів навчального(их) проекту(ів)» із зазначенням його(їх) тематики. У випадку виконання навчального проекту на уроці у класному журналі робиться запис «Навчальний проект» із зазначенням його теми.

До прикладу, у 7 класі в темі «Початкові хімічні поняття» одна із передбачених тем навчального проекту — «Речовини і хімічні явища в літературних творах і народній творчості». Для розкриття теми необхідні знання з хімії, літератури (як української, так і зарубіжної), іноземної мови, історії, географії, музичного і образотворчого мистецтва, біології, трудового навчання. Вид діяльності учнів у ході виконання проекту за цією темою залежить від бажання учнів і учителя. Цей навчальний проект може бути, наприклад: творчим — тематичний вечір за змістом фольклорних творів; рольовим — вивчення технології одного з народних промислів і літературних джерел, де цей промисел згадується; дослідницьким — вивчення зміни забарвлення деревини при обробці її розчинами різних хімічних сполук; інформаційним — порівняння творів літератури, музичного образотворчого мистецтва різних народів, де є інформація про речовини і хімічні процеси; практико-орієнтованим — визначення барвників природного походження, що можуть застосовуватися для фарбування тканини, крейди, яєць-крашанок тощо. Який саме проект виконувати – дослідницький, творчий, інформаційний тощо – обирають учні. Представлення результатів таких різнопланових проектів на одну тему можна запланувати на одному уроці або провести у позаурочний час.

Така форми навчання хімії є найбільш ефективною. Її запровадження передбачає організацію пізнавальної діяльності школярів як на уроці так і в позаурочний час. Це вимагає додаткової роботи учителя: інструктажу учнів щодо виконання теоретичної роботи чи хімічних дослідів, організації й поетапного контролю виконання проекту.

Матеріали для підготовки уроків і занять висвітлено на сторінках педагогічної методичної преси: у журналах «Біологія і хімія в рідній школі» (видавництво «Педагогічна преса»), «Хімія. Шкільний світ», «Хімія» (видавнича група «Основа»), у науково-популярних журналах для школярів – «Колосок», «Хімія для допитливих», «Країна знань» тощо.

Біологія

У 2015/2016 навчальному році біологія в загальноосвітніх навчальних закладах вивчатиметься за такими навчальними програмами:

6-7 класи - Програма з біології для 6-9 класів загальноосвітніх навчальних закладів, затверджена наказом Міністерства №664 від 06.06 2012 р. зі змінами, затвердженими наказом Міністерства № 585 від 29.05.2015 № 585 (<http://iitzo.gov.ua/serednya-osvita-navchalni-prohramy/>);

8-9 класи – Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Біологія. 7-11 класи. – К.: Ірпінь: Перун, 2005. – 97 с.;

8-9 класи з поглибленим вивченням біології – Програма для загальноосвітніх навчальних закладів з поглибленим вивченням біології // Збірник навчальних програм для загальноосвітніх навчальних закладів з поглибленим вивченням предметів природничо-математичного та технологічного циклу. – К.: Вікторія, 2009. – 102 с.;

10-11 класи – Програми для профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів: рівень стандарту, академічний рівень, профільний рівень. – Тернопіль: Мандрівець, 2011. – 128 с.;

Програми факультативів та курсів за вибором з біології та екології, рекомендовані Міністерством для використання у загальноосвітніх навчальних закладах:

7 – 11 класи – Збірник навчальних програм курсів за вибором та факультативів з біології для допрофільної підготовки та профільного навчання. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2009, 2014. – 246 с.;

5 – 9 класи - Збірник навчальних програм екологічного напрямку (I частина) для організації допрофільної підготовки учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

Кількість годин, передбачених програмами для вивчення тем або розділів, є орієнтовною і може бути змінена вчителем.

Навчальні програми передбачають проведення шкільних екскурсій. Учитель має право самостійно обирати час їх проведення, використовуючи для цього резервні години або години навчальної практики.

Особливості вивчення біології в 2015/2016 навчальному році пов'язані з тим, що курс «Біологія тварин» вивчатимуть одночасно як учні 7-х так і учні 8-х класів, але за різними навчальними програмами. Учні 8-х класів вивчатимуть біологію тварин за програмою 2005 року, а учні 7-х класів – за новою програмою з біології, яка відрізняється від програми 2005 року структурою і підходами до вивчення біології тварин.

За програмою 2005 року формування системи знань про тваринний світ здійснювалось у процесі вивчення загальних характеристик таксонів: типів, класів, рядів. Значна увага приділялась вивченню класифікації тварин. Такий підхід зумовлював перевантаження навчального матеріалу надмірною деталізацією. **Нова програма зосереджує** увагу на вивченні тільки тих біологічних особливостей тварин, які мають пристосувальне значення до їхнього середовища існування та способу життя і передбачає тільки ознайомлення з поняттям класифікації тварин. Формування системи знань про тваринний світ за *новою програмою* здійснюється «від загального, через конкретне, до загального».

У *вступі* вивчаються ознаки, що властиві всім тваринам і відрізняють їх від інших груп організмів (рослин, грибів, бактерій). Конкретизація знань щодо будови і життєдіяльності тварин здійснюється у процесі вивчення теми «*Різноманітність тварин*», зміст якої передбачає ознайомлення з біологічними особливостями тварин, певних систематичних груп. Групи тварин для вивчення відібрано з урахуванням чуттєвого досвіду дітей цього віку. За новою програмою не вивчаються найпростіші, оскільки одноклітинні організми розглядалися у курсі біології 6 класу. Не вивчаються також ознаки плоских та круглих черв'яків. Натомість змістом програми передбачено вивчення паразитичних безхребетних тварин, що дозволяє ознайомити учнів з особливостями паразитичних черв'яків, комах, кліщів тощо і зосередити їхню увагу на питаннях профілактики паразитарних захворювань людини. Не вивчаються загальні ознаки хордових тварин.

Ознайомлення з тваринами певної групи має розпочинатись з вивчення способу їхнього життя, у зв'язку з чим вивчаються особливості будови та процесів життєдіяльності. Увага зосереджується на ознаках, які відрізняють тварин певної групи від інших. Вивчення цієї теми має бути позбавлено надмірної детальної інформації про внутрішню будову та систематику тварин. Розглядаючи питання різноманітності тварин, необхідно знайомити учнів з тваринами, поширеними в Україні і особливо з місцевими видами. Зробити вивчення цього питання цікавим і наочним допоможуть ресурси Інтернету. До прикладу, Просвітницька інтернет-програма "Молюски", розроблена співробітниками лабораторії малакології Державного природознавчого музею НАН України (<http://www.pip-mollusca.org/>).

У темі «*Процеси життєдіяльності тварин*» поглиблюються знання учнів про процеси життєдіяльності та їх значення для організму, формування яких здійснювалось на уроках природознавства і в курсі біології 6 класу. Розглядаються найбільш загальні закономірності функціонування тваринного організму з акцентом на функціональному значенні органів та фізіологічних систем у забезпеченні основних процесів життєдіяльності. Зміст теми є пропедевтичним і створює підґрунтя для засвоєння курсу біології 8 класу, що важливо, оскільки новою програмою з біології передбачена менша кількість годин на вивчення біології людини (70 годин замість 105 годин за навчальною програмою 2005 року). Практичні роботи даної навчальної теми спрямовані на здійснення учнями порівняльного аналізу будови систем органів тварин різних груп у взаємозв'язку з ускладненням їхніх функцій як результатом адаптації та еволюційного розвитку.

У зміст нової програми з біології для 7 класу включена нова для шкільного курсу біології тварин тема «*Поведінка тварин*», у якій розглядаються біологічні основи поведінки тварин, питання їхньої комунікації, значення поведінки для пристосування тварин до умов існування. Вивчаючи форми поведінки тварин, необхідно звертати увагу на причини такої поведінки, її становлення в процесі індивідуального розвитку, значення для виживання особини, еволюційний розвиток. Змістом теми передбачено виконання практичної роботи з використанням відеоматеріалів. Учитель може обрати одну з двох запропонованих тем роботи: або визначення форм поведінки, або визначення типів угруповань тварин, або поєднати в одній роботі обидві тематики.

У темі «*Організми і середовище існування*» новим для вивчення в курсі зоології є поняття про популяцію. У новій програмі, на відміну від змісту цієї теми в програмі 2005 року, узагальнюються знання учнів отримані на уроках

природознавства про чинники середовища, ланцюги живлення, потік енергії в екосистемах, співіснування організмів в екосистемах.

У процесі вивчення біології тварин важливо продовжувати розвивати пізнавальний інтерес у школярів, пропонуючи самостійну роботу з різними джерелами інформації: науково-популярною літературою, відеоматеріалами, ресурсами Інтернету тощо. Позитивно мотивують навчальну діяльність школярів і методи навчання такі як: фауністичні спостереження, дослідження у природі, виконання елементарних дослідів, розв'язання проблемних завдань, створення міні-проектів.

Упровадження компетентнісного підходу зумовлює використання завдань, виконуючи які, учні зможуть набути умінь самостійного вивчення природи, навчитись застосовувати знання у нетипових ситуаціях, розв'язувати завдання, що пов'язані з власною життєдіяльністю, навчитись формулювати оцінні судження, виявляти ставлення до тваринного світу та живої природи.

Матеріали для підготовки уроків і занять висвітлено на сторінках педагогічної методичної преси: у журналах «Біологія і хімія в рідній школі» (видавництво «Педагогічна преса»), «Біологія. Шкільний світ», «Біологія» (видавнича група «Основа»), у науково-популярних журналах для школярів – «Колосок», «Біологія для допитливих», «Юний натураліст», «Країна знань» тощо.

Основи здоров'я

Вивчення предмета «Основи здоров'я» в 2015/2016 навчальному році здійснюватиметься за такими навчальними програмами:

5-7 класи - Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Основи здоров'я. 5–9 класи. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2013;

8-9 класи - Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Основи здоров'я. 5–9 класи. – К.: Ірпінь: Перун, 2005.

На вивчення предмета «Основи здоров'я», відповідно до Типових навчальних планів для загальноосвітніх навчальних закладів, передбачено:

у 5–7 класах – 1 год. на тиждень;

у 8–9 класах – 0,5 год. на тиждень.

Кількість годин на вивчення предмета може бути збільшена за рахунок варіативної складової навчального плану. У такому разі вчитель використовує чинну програму, збільшуючи на власний розсуд кількість годин на вивчення окремих тем програми.

У 2015/2016 навчальному році продовжується впровадження нової навчальної програми з основ здоров'я, за якою тепер навчатимуться учні 5-х – 7-х класів. Особливістю нової програми є включення в її зміст видів діяльності учнів таких як моделювання поведінки, відпрацювання алгоритму дій, створення соціальної реклами, оцінка та самооцінка тощо. Такі види діяльності є обов'язковими елементами уроку, і саме вони забезпечують реалізацію компетентнісного підходу, оскільки інтегрують здатність застосовувати знання й уміння не тільки у «типових» навчальних ситуаціях, а й у більш широких життєвих.

Відповідно до нової навчальної програми результатом навчання має бути розвиток здоров'язбережувальних компетенцій учнів. У зв'язку з цим необхідним у навчальному процесі є використання системи завдань, спрямованої на оволодіння учнями здоров'язбережувальними компетенціями, що передбачають розвиток

життєвих і спеціальних здоров'язбережувальних навичок. Важливою темою 7 класу є профілактика вживання психоактивних речовин та захворювань, що набули соціального значення (туберкульозу, ВІЛ-інфекції/СНІДу).

Сучасні умови життя підвищують вимоги до якості освіти, до вмінь молодих людей гнучко реагувати на зміни і вирішувати проблеми. Програмою передбачено формування в учнів таких навичок як прийняття рішень, розв'язання проблем, творчого та критичного мислення, спілкування, самооцінки та почуття гідності, протистояння негативному психологічному впливові, подолання емоцій та стресу, а також розвиток співчуття і відчуття себе як громадянина. Такі життєві навички, здобуті дітьми на уроках з основ здоров'я, допоможуть їм досягати успіху як у навчанні, так і в житті. Для цього треба скоординувати зусилля школи, сім'ї та громади на формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя, формування культури здоров'я з відповідними ціннісними орієнтаціями.

Добираючи додаткові матеріали до уроків, учителям слід звернути особливу увагу на відповідність їх змісту віковим особливостям, навчальним можливостям та реальним потребам учнів. Лише за цих умов реалізація освітньої траєкторії учнями за схемою «знання» — «уміння» — «ставлення» - «життєві навички» сприятиме формуванню мотивації учнів щодо здорового способу життя.

Постійної уваги учителя заслуговує співпраця з батьками, дорослими членами сім'ї. Слід звернути увагу учнів і батьків на співпрацю при виконанні завдань, спрямованих на моделювання здоров'язбережувальних компетенцій дітей. Програмою 7 класу передбачена участь дорослих у виконанні таких завдань (позначені в чинній програмі *): моделювання способів конструктивного розв'язання конфліктів, складання рейтингу телепередач.

Суттєву допомогу учителям для підвищення фахового рівня та в підготовці до уроків надає портал превентивної освіти (<http://www.autta.org.ua/>). Він містить методичні розробки, що допоможуть провести цікавий урок з основ здоров'я, класну годину, позакласний захід або батьківські збори з профілактичної тематики.

Предмети художньо-естетичного циклу

7 клас

Учні 7-х класів опануватимуть зміст загальної мистецької освіти за програмою «Мистецтво», що включає три блоки: «Музичне мистецтво», «Образотворче мистецтво» та інтегрований курс «Мистецтво».

Цілісна структура програми, що передбачає єдиний тематизм за роками навчання (однаковий як для автономного викладання музичного та образотворчого мистецтва, так і для інтегрованого курсу), у 7 класі представлена темою року **«Мистецтво: діалог традицій і новаторства»**. Якщо в попередніх класах основної школи учні засвоювали особливості мови різних видів мистецтва, палітру мистецьких жанрів, то в 7 класі вони мають ознайомитися з новітніми явищами в мистецтві в єдності традицій і новаторства.

Спільна тематика року розподіляється на окремі теми варіативно, адже змістове наповнення конкретизується відповідно до специфіки кожного з блоків програми: предметів «Музичне мистецтво» і «Образотворче мистецтво» чи інтегрованого курсу «Мистецтво».

Металеві конструкції, що прикріплюють обладнання на спортивних майданчиках (волейбольні сітки, баскетбольні щити, гандбольні, футбольні ворота тощо), мають бути жорстко закріплені і не повинні мати пристроїв, небезпечних для гравців.

Виконувати гімнастичні вправи на спортивних снарядах учні повинні лише в присутності вчителя або фахівця з фізичної культури і спорту, а складні елементи і вправи – під наглядом учителя або фахівця з фізичної культури і спорту.

Під час проведення занять на відкритому повітрі в сонячну спекотну погоду учням необхідно мати легкі головні убори.

Заняття з навчання плаванню проводять тренери. Учителі фізичної культури в цьому разі виконують функцію помічника тренера і беруть участь у процесі навчання та організації занять.

Трудове навчання (технології). Креслення Навчальні плани та програми

Типовими навчальними планами для загальноосвітніх навчальних закладів на вивчення трудового навчання у 2015-2016 навчальному році передбачено:

у 5 – 6 класах – 2 год. на тиждень;

у 7 класах – 1 год. на тиждень;

у 8 класах – 2 год. на тиждень;

у 9 класах – 1 год. на тиждень;

у 10 – 11 класах (незалежно від профілю) – 1 год. на тиждень;

у 10 – 11 класах технологічного профілю – 6 год. на тиждень.

Окрім цього, кількість годин на вивчення навчального предмета «Трудове навчання» в усіх класах може збільшуватись за рахунок часу варіативної складової навчальних планів, передбаченої на навчальні предмети, факультативи, індивідуальні заняття та консультації. Також за рахунок варіативної складової можна впроваджувати курси за вибором технологічного спрямування.

У 2015/2016 навчальному році трудове навчання буде вивчатися за такими навчальними програмами:

5 – 7 класи – «Навчальна програма з трудового навчання для загальноосвітніх навчальних закладів. 5 – 9 класи» (авт.: В. Сидоренко та інші), затверджена наказом МОН України від 29.05.2015 № 585;

8 – 9 класи – «Трудове навчання. 5 – 9 класи» (нова редакція) (за загальною редакцією В. Мадзігона);

10 – 11 класи - «Технології. 10-11 класи» (авт.: А. Терещук та інші).

Всі зазначені навчальні програми та програми з креслення розміщено на офіційному веб-сайті МОН України (<http://old.mon.gov.ua/ua/often-requested/educational-programs/>).

Змістове наповнення навчального предмета «Технічна творчість» (для спеціалізованих шкіл з навчанням українською мовою і поглибленим вивченням предметів технічного (інженерного) циклу) може здійснюватися за рахунок курсів за вибором відповідного спрямування.

Особливості вивчення трудового навчання в 7 класі

Починаючи з 2015-2016 навчального року за новою програмою навчатимуться семикласники. Програма містить обов'язкову для вивчення складову та варіативну.

Обов'язкова для вивчення складова обирається школою із запропонованих блоків залежно від умов поділу на групи хлопців і дівчат, кадрового забезпечення та інтересів учнів.

Для 7 класу пропонуються такі блоки:

Блок 1. Технологія виготовлення виробів із деревини.

Блок 2. Технологія виготовлення виробів, в'язаних гачком.

Освоєння варіативних модулів здійснюється на основі проектно-технологічної діяльності. Варіативні модулі обираються залежно від матеріально-технічного та кадрового забезпечення навчального процесу, бажання учнів, регіональних традицій. Навчальною програмою передбачено переліки варіативних модулів, що можуть вивчатися учнями 5-6 класів та 7-9 класів.

Із зазначених переліків для кожного 7 класу належить обрати один варіативний модуль, на освоєння якого відводиться 16 годин навчального часу. Освоєння варіативних модулів відбувається за окремо розробленими програмами до них.

Зміни, внесені до навчальної програми

Розвантаження навчальної програми здійснювалось з позиції того, що для сучасних школярів існує потреба в формуванні відповідного досвіду використання знань й умінь для розв'язання практичних завдань, значимих для них або наближених до життя. З цією метою з програми вилучено термін «процес». Натомість основним поняттям для змісту навчальної програми залишається «технологія» як практична діяльність людини.

Важливим також було усунення матеріалу, що дублюється в програмах інших предметів. Так, у 6-му класі (1-й і 2-й блоки) усунено часткове дублювання біологічних понять про продукти харчування, їх склад. Зміст теми спрощено і розглядається «Технологія збереження поживних речовин у продуктах харчування під час приготування їжі».

Практичні роботи (вироби і проекти)

Результатом діяльності учнів при вивченні кожного блоку обов'язкової для вивчення складової програми має бути виріб, а будь-якого варіативного модуля – проект.

Вся проектна документація (зображення виробу, розрахунок матеріалів, послідовність виготовлення тощо) учнями 5-7 класів виконується в робочих зошитах.

До переліку практичних робіт варто включати такі, що сприяють формуванню національно-патріотичних почуттів учнів. Зокрема, це можуть бути предмети і речі, що у своєму змісті пов'язані з народною культурою українців, а саме: виготовлення декоративно-ужиткових і ремісничих виробів, що були характерними для побуту українців.

Також це можуть бути вироби військово-патріотичного призначення (різноманітні за конструкцією та складністю виготовлення «пічки», «якорі» для пошуку розтяжок, маскувальні сітки, сумки для аптечок, рукавиці, сувеніри з патріотичною символікою тощо).

Рекомендації до проведення занять

Сучасне трудове навчання базується на практичній діяльності учнів. *Кожен урок повинен мати практичну спрямованість.*

Зміст практичних робіт визначається вчителем самостійно залежно від теми

уроку та виду робіт, що виконуватимуться під час уроку. Засвоєння теоретичного матеріалу доцільно проводити під час практичних робіт, не витрачаючи на це окремого навчального часу. Однак не виключається можливість проведення уроків засвоєння нових знань, під час яких учитель може розкрити навчальний матеріал усього модуля або його окремої частини. Такі уроки в навчальному процесі можуть бути поодинокими.

Резерв часу, передбачений програмою, учитель може використати на підсилення окремих складових навчальної програми на свій вибір.

Вчителі також можуть користуватися матеріалами, які висвітлюють питання організації навчальної діяльності з технологій, розміщеними на сторінках періодичних видань та спеціалізованих сайтів:

1. Газета «Трудове навчання» видавництва «Шкільний світ».
2. Журнал «Трудова підготовка в рідній школі» видавництва «Педагогічна преса».
3. Веб-сайт <http://trudove.org.ua/>.
4. Веб-сайт <http://trudpalcv.at.ua/>.

Профільне навчання

Методичні рекомендації щодо вивчення трудового навчання (технологія) в 2012/2013 та 2013/2014 навчальних роках у частині старшої школи є чинними і в 2015-2016 навчальному році.

Змістове наповнення технологічного профілю може складатися з декількох курсів за вибором «Професійні проби». Такі курси освоюються учнями послідовно. Програми таких курсів повинні мати відповідний гриф МОН України.

Вивчення креслення

Важливою складовою технологічної підготовки школярів є знання ними основ графічної грамоти. Вивчення курсу креслення передбачено в 11 класах технологічного напрямку в обсязі 2 год. на тиждень за навчальною програмою «Креслення. 11 клас» для загальноосвітніх навчальних закладів (лист Міністерства освіти і науки України від 19.11. 2013 р. № 1/11-17681) .

У 8-11 класах креслення може вивчатися як курс за вибором за навчальною програмою «Креслення» для загальноосвітніх навчальних закладів (лист Міністерства освіти і науки України від 19.11. 2013 р. № 1/11-17679).

Розпочинається вивчення креслення в 7 класах спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням предметів технічного (інженерного) циклу. Вивчення предмета здійснюється за навчальною програмою «Креслення. 7-8 класи» (лист Міністерства освіти і науки України від 19.11. 2013 №1/11-17674).

Поділ класів на групи

Навчання хлопців і дівчат на уроках трудового навчання відбувається окремо. Поділ класів на групи здійснюється відповідно до нормативів, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 20.02.02 р. № 128, і відбувається за наявності в класі більше 27 учнів для міських шкіл та більше 25 для сільських. Якщо кількість учнів у класі не дає змоги здійснити поділ на групи на гендерній основі, можна скористатись іншими варіантами формування груп: з паралельних чи наступних класів; поділ на групи за рахунок варіативної складової навчального плану.

Захист Вітчизни

Відповідно до Типових навчальних планів для загальноосвітніх навчальних закладів, затверджених наказом Міністерства освіти і науки від 27.08.2010 № 834, зі змінами, що внесені наказом Міністерства освіти і науки від 29.05.2014 № 657, на вивчення предмета в 2015/2016 навчальному році передбачено:

у класах з військово-спортивним профільним навчанням – 2 год. на тиждень;

у класах всіх інших напрямів – 1,5 год. на тиждень.

Кількість годин може бути збільшена за рахунок варіативної складової навчального плану.

На виконання наказів Міністерства освіти і науки України від 27.10.2014 № 1232 «Про затвердження плану заходів щодо посилення національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді», від 16.06.2015 № 641 «Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах» робочою групою з доопрацювання навчальної програми предмета «Захист Вітчизни» розширено зміст окремих розділів та забезпечено практичну спрямованість навчальної програми.

Урок як основна організаційна форма предмета «Захист Вітчизни» починається із шикування, виконання Гімну України, перевірки готовності учнів до уроку і тренування за тематикою уроку протягом 3-5 хв. На заняттях стосунки між учнями та вчителем, а також учнів між собою підтримуються на зразок взаємовідносин між військовослужбовцями Збройних сил України.

Зміст програмового матеріалу в навчальній програмі «Захист Вітчизни», залежно від матеріальної бази навчального закладу та ін., може бути відкореговано на 20 відсотків у межах розділу. Послідовність вивчення тем вчитель може коригувати самостійно.

Вивчення предмета «Захист Вітчизни» юнаками та дівчатами проводиться окремо (відповідно до листа-роз'яснення Міністерства освіти і науки України від 09.10.2002 № 1/9- 444). Навчальний предмет при цьому в обох випадках називається «Захист Вітчизни» з уточненням («Основи медичних знань» для дівчат).

Разом з тим, дівчата, за їх власним бажанням (у разі згоди батьків, опікунів або піклувальників) та відповідно до рішення педагогічної ради навчального закладу, можуть навчатися за програмою для юнаків. Юнаки, які за станом здоров'я або релігійними поглядами звільнені від засвоєння основ військової справи, вивчають предмет за програмою для дівчат «Основи медичних знань».

Юнаки вивчають такі розділи: Збройні сили України на захисті Вітчизни; міжнародне гуманітарне право; тактична підготовка; вогнева підготовка; статут Збройних сил України; стройова підготовка; військова топографія; прикладна фізична підготовка; військово-медична підготовка; основи цивільного захисту.

Дівчата – основи цивільного захисту; міжнародне гуманітарне право про захист цивільного населення; основи медичних знань і допомоги; надання першої медичної допомоги в надзвичайних ситуаціях, хворим та догляд за ними.

Розділ предмета «Основи цивільного захисту» для групи юнаків і для групи дівчат є спільним.

Практичне закріплення теоретичного матеріалу із розділу «Основи цивільного захисту» передбачається під час проведення Дня цивільної оборони (цивільного захисту) в загальноосвітніх навчальних закладах.

З метою практичного закріплення рівня знань, умінь та навичок учнів наприкінці навчального року проводяться навчально-польові заняття (збори), у тому числі з використанням навчально-методичної бази військових частин, відповідних кафедр вищих навчальних закладів, військових комісаріатів, оборонно-спортивних, військово-оздоровчих таборів, базових навчальних закладів, центрів допризовної підготовки тощо. Їх організація і проведення планується керівником навчального закладу відповідно до діючих вимог.

Для більш ефективної організації навчально-польових зборів місцеві органи управління освітою спільно з військовими комісаріатами повинні визначити школи, на базі яких проводитимуться заняття, залучивши до них учнів з інших шкіл, об'єднавши їх у навчальні загони й відділення.

Стрільба зі стрілецької зброї, в тому числі та малокаліберної гвинтівки, проводиться на відповідно обладнаних стрільбищах і в тирах за планами військових комісаріатів на підставі наказів, погоджених з начальником гарнізону (командиром військової частини, начальником вищого навчального закладу), органом управління освітою і керівником навчального закладу.

Керівники навчальних закладів зобов'язані вживати заходів щодо попередження загибелі та травмування учнів, встановлювати необхідні вимоги безпеки під час роботи з озброєнням та військовою технікою, під час здійснення маршу в район занять, проведення занять, стрільб, спеціальних занять і робіт, своєчасно доводити ці вимоги до учнів та досягати їх суворого виконання.

Перед початком занять керівник навчального закладу зобов'язаний особисто впевнитися, що для занять створені безпечні умови, учні засвоїли вимоги безпеки та мають достатні практичні навички щодо їх виконання.

Відповідальність за дотримання учнями вимог безпеки на заняттях несуть викладачі предмета «Захист Вітчизни».

З метою підвищення протимінної безпеки населення та дітей Міністерство освіти і науки рекомендує в загальноосвітніх навчальних закладах спланувати цикл уроків та виховних заходів, присвячених поведженню учнів з вибухонебезпечними предметами, на які учні можуть наразитися (лист Міністерства освіти і науки України від 19.08.2014 № 1/9-419 «Щодо проведення уроків та виховних заходів з питань протимінної безпеки населення та дітей у загальноосвітніх навчальних закладах»).

Зазначені заходи можуть бути проведені для всіх категорій учнів на уроках з предметів «Фізична культура», «Захист Вітчизни» та виховних годинах у загальноосвітніх навчальних закладах. Для проведення уроків рекомендовано використовувати відеоматеріали з питань протимінної безпеки для загального населення та дітей, що розроблені Державною службою з надзвичайних ситуацій, ОБСЄ, ЮНІСЕФ та отримали статус соціальної реклами від Національної Ради з питань телебачення та радіомовлення. З цими матеріалами можна ознайомитись в Інтернеті за посиланнями: <https://www.dropbox.com/s/6tqoszr2xmiz5lj/Mines.mp4>; <https://www.dropbox.com/s/wra85b4hfpdmagn/mns%20720x576%20low%2003.08.14.avi>; <https://www.dropbox.com/s/z8fz2ktrd2f0nm7/mns%20720x405%2003.08.14.mp4>.

Вчителям необхідно надавати організаційно-методичну допомогу та брати участь у проведенні зазначених заходів.

Навчально-методичне забезпечення зазначено в Переліках навчальних програм, підручників та навчально-методичних посібників, розміщених на офіційному веб-сайті Міністерства: http://old.mon.gov.ua/ua/activity/education/56/692/educational_programs/1349869542/.

Під час підготовки вчителів до уроків радимо використовувати періодичні фахові видання: загальнодержавний методично-інформаційний журнал «Основи Захисту Вітчизни» та журнал «Оборонний вісник».

Зокрема журнал “Оборонний вісник” – друковане щомісячне видання Центру воєнної політики та політики безпеки (ЦВППБ), що містить широкий спектр інформації військової сфери, яка може використовуватися вчителями і учнями загальноосвітніх навчальних закладів під час підготовки та проведення уроків з предмета “Захист Вітчизни”.

Особливістю видання є поєднання інформаційних, аналітичних матеріалів, новин сектору безпеки і оборони України та за військові структури (формування) провідних країн світу.

Допоміжним матеріалом для вчителів буде тематичний розділ з вичерпною, підготовленою профільними фахівцями інформацією, в обсягах та змістом навчального матеріалу та періодичністю відповідно до річного тематичного плану. Розділ журналу “Мій погляд”, Internet- сторінка сайту ЦВППБ (www.defpol.org.ua) та електронна адреса (e-mail: info@defpol.org.ua) відкрита для налагодження зворотного зв’язку з аудиторією читачів, обговорення з ними проблемних питань та висвітлення досвіду з питань організації військово-патріотичного виховання, а також для надання відповідей, що виникатимуть під час підготовки до проведення та викладання предмета “Захист Вітчизни”.

Інформаційні ресурси

1. Офіційний веб-сайт Міністерства освіти і науки України / [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua>.
2. Офіційний веб-сайт Інститут інноваційних технологій і змісту освіти/ [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://iitzo.gov.ua>.
3. Офіційний веб-сайт Національної академії педагогічних наук України / [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.ipv.org.ua> .
4. Офіційний веб-сайт Міністерства оборони України / [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.mil.gov.ua>.
знань" / [Електронний ресурс] – Режим доступу : www.ostriv.in.ua.
5. Сайт газети «Народна армія» / [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.na.mil.gov.ua/>
6. Сайт журналу «Військо України» / [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://viysko.com.ua/>
7. Сайт науково-теоретичного та науково-практичного журналу «Наука і оборона» / [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.nio.mil.gov.ua>.
8. Сайт Державної служби з надзвичайних ситуацій України / [Електронний ресурс] – <http://www.mns.gov.ua>.
9. Сайт Товариства сприяння обороні України / [Електронний ресурс] – <http://tsou.org.ua>.

10. Сайт Товариства Червоного Хреста України / [Електронний ресурс] – <http://www.redcross.org.ua>.

11. Сайт методично-інформаційного журналу «Основи захисту Вітчизни» / [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://Захист.at.ua>.

Вчитель також може залучати матеріали з інших українських Інтернет-ресурсів.

Директор департаменту

Ю. Г. Кононенко